

Ostrowska, Teresa

"Pamiętnik Farmaceutyczny Krakowski 1834-1836. Bibliografia analityczna zawartości", Halina Lichocka, Warszawa 1986 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 32/3-4, 797-798

1987

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonych przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



w latach 1888—1891. Wiele też opisów przyrody zamieściła w swoich utworach literackich jak „Nad Niemnem“, „Dziurdziowie“, „Cham“, „Oblicze Matki“, „Niemen“. Te wszystkie prace oraz korespondencja Orzeszkowej, a także niepublikowany rękopis Bolesława Hryniewieckiego o wiedzy botanicznej pisa- rki — stały się przedmiotem analizy Ewy Kamińskiej. Autorka w swojej pracy omawia m.in. zainteresowania botaniczne Elizy Orzeszkowej, dokonane przez nią opisy ziół oraz metod leczenia i zwyczajów zabobonnych, na koniec wiedzę botaniczną Orzeszkowej na podstawie rękopisu Hryniewieckiego. Kamińska zamieściła też jako *Aneks* wykaz 300 roślin wymienionych w publikacjach etnograficznych Elizy Orzeszkowej podając ich nazwę łacińską, polską, białoruską, zastosowanie i źródło, gdzie zostały wymienione.

Oskar Kolberg zasłynął głównie jako folklorysta i etnograf. Zbierając materiały do swoich prac korzyszał z własnej dokumentacji zebranej w czasie pięćdziesięciu lat wędrówek po kraju, z informacji uzyskanych od korespondentów terenowych i z piśmiennictwa. Toteż materiały te są różnej wartości. Iwona Arabas dokonała analizy 62 tomów *Dzieł wszystkich* Kolberga pod kątem ziołolecznictwa ludowego. W części szczegółowej swej pracy zamieściła tabele określające grupy chorób, łacińskie i polskie nazwy roślin, zastosowanie ich w różnych dolegliwościach i źródło, skąd informacje te zostały zaczerpnięte. Po każdej tabeli (a jest ich 17) następuje komentarz Autorki dotyczący skuteczności terapeutycznej tych roślin. Pracę uzupełniają dwa *Aneksy*. Jest to wykaz 149 roślin leczniczych wymienionych przez Kolberga i wykaz nazw ludowych niezidentyfikowanych w nazewnictwie naukowym.

Wiele materiałów dotyczących ziołolecznictwa i zastosowania roślin w zabobonnych praktykach ukazało się w czasopiśmie „Lud“ będącym organem Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie. W latach 1895—1939 zostało w nim zamieszczonych 25 publikacji poświęconych wspomnianej problematyce. Urszula Miernicka w swojej pracy podała ogólną charakterystykę czasopisma, problematykę ziołolecznictwa ludowego w nim zamieszczonego i zastosowanie roślin leczniczych w wierzeniach i obrzędach. Zamieściła też zestawienie ponad 300 roślin leczniczych zawierające ich nazwę łacińską, polską i ludową, pochodzenie regionalne, zastosowanie lecznicze i źródło, gdzie zostały wymienione.

Tematy, których opracowania podjęły się Autorki, były bardzo pracochłonne. Autorki z tego zadania wyszły zwycięsko. Artykuły zostały napisane w sposób wyczerpujący, niebanalny, ładnym językiem, ciekawie. Zawierają podsumowanie, są opatrzone przypisami oraz wykazem źródeł i literatury. Zestawienia roślin są opracowane bardzo starannie. Zamieszczone są ilustracje przedstawiające teksty etnograficzne. Do tego dochodzą streszczenia angielskie.

Prace Kamińskiej i Miernickiej czyta się z dużym zainteresowaniem ze względu na zawarte w nich humanistyczne treści. Praca Iwony Arabas z kolei jest cenna dzięki zamieszczonemu w niej komentarzowi terapeutycznemu, który wykazuje dużą wiedzę Autorki.

Tom robi bardzo estetyczne wrażenie. Okładka ma przyjemny zielony (!) kolor, jest opatrzona rysunkami roślin. Papier jest dobry. Druk techniką małej poligrafii — wyraźny. W przypisach nazwiska Autorów mają wyróżnioną czcionkę, przez co bardziej się uwydatniają i lepiej się je czyta. To samo dotyczy łacińskich i polskich nazw roślinnych wymienionych w zestawieniach. Tekst w zestawieniach jest przejrzysto rozmieszczony. Słowa pochwały należy się zatem nie tylko Autorkom i Redaktorowi Naukowemu, ale również Redaktorowi Technicznemu, a także Projektantowi okładki.

Usterka, jaką jest na s. 85 mylnie napisanie: Rostafiński B. zamiast: Hryniewiecki B., nie powinna wprowadzić w błąd uważnego czytelnika.

Jak wynika z zamieszczonych streszczeń angielskich, wydawnictwo jest przeznaczone również na eksport. Dlatego nakład 300 egzemplarzy wydaje się być zbyt mały.

Wydawnictwo to ogłosiła Warszawska Drukarnia Naukowa.

Teresa Ostrowska
(Warszawa)

Halina Lichocka: *Pamiętnik Farmaceutyczny Krakowski 1834—1836. Bibliografia analityczna zawartości*. Warszawa 1986 Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN 8° 166 ss.

Dr Halina Lichocka, chemik, członek Pracowni Historii Farmacji Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, zajmuje się m.in. badaniami nad początkami polskiego czasopiśmiennictwa farmaceutycznego. Z tej dziedziny ogłosiła w 1981 r. bibliografię analityczną zawartości *Pamiętnika Farmaceutycznego Wileńskiego* (Wilno 1820—1822), a w 1986 r. — bibliografię analityczną zawartości „Pamiętnika

Farmaceutycznego Krakowskiego" (1834—1836). Obie te publikacje zostały wydane techniką małej poligrafii przez Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN.

Omawiana publikacja zawiera Spis treści; reprodukcję stronicy tytułowej *Pamiętnika* i jego opis bibliograficzny; Wstęp pióra Autorki; Bibliografię zawartości *Pamiętnika* zgrupowaną w 5 rozdziałach: I. *Nauki farmaceutyczne* (Chemia farmaceutyczna i fitochemia, Farmakognozja, Bromatologia i toksykologia, Technologia leku i aparatura apteczna), II. *Nauki przyrodnicze* (Chemia, Biologia, Mineralogia), III. *Informacje o działalności instytucji i osobach* (Rozporządzenia i ustawy dotyczące farmaceutów, Komunikaty i ogłoszenia, Życiorysy i portrety), IV. *Wiadomości o stanie farmacji i wydawnictwach* (Aptekarstwo na świecie, Nowe wydawnictwa farmaceutyczne i recenzje), V. *Różne*; Indeks obejmujący nazwiska, nazwy geograficzne, nazwy surowców i preparatów farmaceutycznych i aparatury laboratoryjnej; Wykaz tytułów wydawnictw ciągłych obcojęzycznych wykorzystywanych przez redakcję *Pamiętnika Farmaceutycznego Krakowskiego*.

Autorka we Wstępie — mówiąc o genezie *Pamiętnika* — naświetliła sytuację polityczną kraju, działalność konspiracyjną prowadzoną w trzech zaborach i rozwój „pracy organicznej” — czego wyrazem było m.in. założenie czasopisma farmaceutycznego przez Floriana Sawiczewskiego. Omówiła dzieje czasopisma i sylwetki wybitniejszych autorów prac zamieszczonych w nim.

Tytuły rozdziałów i podrozdziałów bibliografii „*Pamiętnika*” zostały uporządkowane zgodnie z przyjętym współcześnie podziałem nauk farmaceutycznych i przyrodniczych.

Dzięki zachowaniu oryginalnej pisowni zostały wiernie odtworzone tytuły prac w opisie bibliograficznym. Ta sama zasada została przyjęta również przy formułowaniu haseł indeksu, co pozwala uniknąć pomyłek przy ustalaniu autorstwa lub interpretacji dawnych terminów.

Krótkie adnotacje przy poszczególnych pozycjach bibliograficznych informują zwięźle o ich treści. Adnotacje przy życiorysach są obszerniejsze — i to jest słuszne. Autorka niejednokrotnie (zob. poz. 44 i 57) podaje także komentarze redakcji „*Pamiętnika*”.

Tematyka prac zamieszczonych w *Pamiętniku* jest bogata i różnorodna. Niektóre prace dotyczą nawet składu krwi i analizy chemicznej mózgu.

Publikacja ta zainteresuje zatem nie tylko historyków farmacji i nauk przyrodniczych, ale także historyków medycyny.

Uwag krytycznych nie wiele się nasuwa.

We Wstępie Autorka kilkakrotnie cytuje biografie omawianych osób. Ale nie zawsze to robi. Nie wiadomo dlaczego nie wymienia przy Florianie Sawiczewskim jego biografii pióra Władysława Ściborowskiego (Kraków 1877), a przy Ferdynandzie Wernerze — biografii pióra Zygmunta Dobieszewskiego (Tyg. 11. 1870). Nie wiadomo, co ma oznaczać powołanie się na Bibliografię Konopki przy podaniu informacji biograficznych dotyczących Michała E. Mohra (przypis nr 7). Konopka wiadomości biograficznych nie podawał! Podawał natomiast biobibliografię. Ale chyba nie o to chodziło Autorce, skoro w tym samym przypisie zacytowała wspomnienie pośmiertne ogłoszone w „Przeglądzie Lekarskim” w 1879 r.

Na s. IV Autorka pisze, że w czasie ukazywania się *Pamiętnika* na ziemiach polskich było tylko jedno czasopismo o tematyce przyrodniczej, a mianowicie „Rocznik Obejmujący Zdanie Sprawy z Czynności Kliniki Chirurgicznej i Położniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego” (Kraków 1832—1834). A tymczasem w tych latach był jeszcze „Rocznik Szpitala Starozakonných” (Warszawa 1834—1836).

Na s. XII w ustępie II został opuszczony fragment tekstu.

W pozycji 460 został opuszczony numer zeszytu.

Nie wszystkie terminy występujące w opisach bibliograficznych znalazły się w indeksie. Nie ma tam np. „sinku merkurjusz” — cyjanku rtęci (poz. 306).

Przy wykazie tytułów wydawnictw ciągłych obcojęzycznych możnaby jeszcze podać „Dingler's Polytechnisches Journal” i „Notizen aus der Natur- und Heilkunde” (Friepea).

Ogólnie jednak biorąc wydawnictwo jest opracowane bardzo starannie i w znacznym stopniu posuwa naprzód wiedzę o polskim czasopiśmiennictwie farmaceutycznym.

Teresa Ostrowska
(Warszawa)